

BROMFIETSHELMEN

Resultaten van enquêtes bij bromfietsbezitters en van tellingen
van het helmgebruik door bromfietzers

Interim-rapport t.b.v. de stuurgroep campagne bromfietshelmen

R-75-4

P.C. Noordzij, psychol. drs.

Voorburg, januari 1975

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

1. BROMFIETSBEZIT, HELMBEZIT

1.1. Inleiding

In opdracht van de SWOV heeft het ISEO een aantal landelijke enquêtes gehouden bij steeds ca. 600 bromfietsbezitters: eind 1973, begin 1974 en eind 1974.

Voorlopige resultaten van de enquête eind 1973, voorzover het de meest interessante gegevens betreft, zijn schriftelijk aan de stuurgroep gerapporteerd, die van de enquête begin 1974 mondeling.

In dit verslag worden de voorlopige resultaten van de enquête eind 1974 toegevoegd. Het zijn de meest recente gegevens over de periode tot aan de invoering van de wettelijke draagplicht van helmen door bromfietzers.

1.2. Bromfietsbezit

De verhouding van het percentage mannen - tot het percentage vrouwen bij de groep bromfietsbezitters is in 1973 en 1974 stabiel: iets minder dan 60% is van het mannelijk geslacht (tabel 1.1.).

Tabel 1.2. waar geslacht en leeftijd zijn gecombineerd, geeft aan dat bij mannen het najaar van 1973 en 1974 afwijkt door het minder voorkomen van de leeftijdsgroep 25-49 jaar. Hiermee in overeenstemming zou zijn de stijging van het aandeel scholieren eind 1973 en 1974 waartegenover een daling van het aandeel werkenden staat (tabel 1.3.). Bij vrouwen komt deze leeftijdsgroep eind 1973 juist meer voor. Het is echter waarschijnlijk dat deze verschuivingen eerder het gevolg zijn van de steekproeftrekking dan van een werkelijke seizoensvariatie in het bromfietsbezit. Dit oordeel wordt ondersteund door de resultaten van twee omnibusenquêtes die het ISEO eind 1973 en 1974 heeft gehouden. De leeftijdverdeling van mannelijke en vrouwelijke bromfietsbezitters is daarbij meer in overeenstemming met 1970, resp. begin 1974. Er kan dus van worden uitgegaan dat de groep

bromfietsbezitters wat betreft de leeftijdverdeling per geslacht sinds 1970 ongeveer gelijk is gebleven.

Wel is er een verschuiving in bezigheid: 1973 en 1974 geven een geleidelijke toename in het aandeel scholieren te zien tegenover een lichte daling in het aandeel werkenden onder de bromfietsbezitters.

1.3. Helmbezit

Met uitzondering van enkele speciale combinaties van geslacht en leeftijd, is er een geleidelijke stijging in het helmbezit, ook in 1974 (tabel 1.4.). Eind 1974 hadden twee op de drie bromfietsbezitters een helm. De helft van deze helmen heeft een NL motor- of bromfietshelm-keurmerk.

Bij het onderscheid naar geslacht, leeftijd en bezigheid in tabel 1.5. valt het volgende op:

- bij mannen is in de leeftijdsgroep 16-24 jaar het helmbezit onder scholieren iets hoger dan bij werkenden;
- bij werkende mannen neemt het helmbezit af met het toenemen van de leeftijd (alleen bij werkenden kan naar leeftijd worden onderverdeeld);
- bij gepensioneerde mannen is het helmbezit het laagst;
- bij huisvrouwen is het helmbezit veel lager dan bij vrouwelijke scholieren en werkenden, bij werkende vrouwen is het weer iets lager dan bij scholieren;
- leeftijdsverschillen in helmbezit zijn er niet meer binnen de groepen werkenden en huisvrouwen (bij scholieren is geen onderverdeling naar leeftijd mogelijk).

N.B.: Doordat er een verband is tussen bezigheid en leeftijd en bovendien tussen bezigheid en helmbezit, ontstaat er, zonder onderverdeling naar bezigheid bij vrouwen, een relatie tussen leeftijd en helmbezit. Daarbij is voor iedere leeftijdsklasse het helmbezit bij vrouwen lager dan bij mannen (tabel 1.4.).

2. HELMGEBRUIK

2.1. Inleiding

Sinds het voorjaar van 1971 worden ieder halfjaar in Arnhem en Den Haag tellingen gehouden van het helmgebruik onder bromfiet-sers. Dit gebeurt zowel binnen als buiten de bebouwde kom op werkdagen van 15.30 tot 17.30 uur. Daarbij wordt onderscheid ge-maakt tussen mannen en vrouwen.

Daarnaast worden in dezelfde perioden tellingen gehouden bij scholen, in Den Haag, Groningen en Enschede. Ook van de resul-taten van deze tellingen is al schriftelijk verslag gedaan tot en met eind 1973 en mondeling over begin 1974.

2.2. Arnhem en Den Haag, 15.30 tot 17.30 uur

De aantallen getelde bromfiet-sers blijken sterk te variëren (ta-bel 2.1a.). Met name eind 1974 zijn de aantallen lager dan in vorige perioden. Hierbij moeten dan wel de aantallen voor Arnhem binnen de bebouwde kom daarbij buiten beschouwing gelaten worden. Bij navraag bleek dat daar midden 1974 een voor bromfiet-sers aantrekkelijker route was ontstaan dan waar werd gemeten. Derge-lijke variaties bemoeilijken de beoordeling van een ontwikkeling in het helmgebruik, omdat bijv. het absolute aantal bromfiet-sers met helm gelijk kan blijven, maar procentsgewijs toe- of afneemt doordat bromfiet-sers die geen helm hebben op dat moment in meer of mindere mate het telpunt passeren.

Het helmgebruik (tabel 2.1b.) blijkt begin 1974 weinig te ver-schillen van eind 1973. Eind 1974 toont echter een toename van helmgebruik vooral binnen de bebouwde kom en vooral in Arnhem. De percentages onderverdeeld naar stad, binnen of buiten de be-bouwde kom en geslacht lopen voor eind 1974 zover uiteen (ca. 50-80%) dat een gemiddelde waarde niet zinvol is. Een systema-tisch verschil tussen mannen en vrouwen is er eind 1974 niet meer.

2.3. Scholen

Ook bij scholen varieert het aantal getelde bromfietzers sterk (tabel 2.2.). Het helmgebruik eind 1974 is niet veel hoger dan eind 1973. In beide meetperioden is het helmgebruik van scholieren in Den Haag lager dan in Groningen en Enschede.

2.4. Passagiers

Het aantal passagiers (bezettingsgraad) is sinds 1971 niet veel veranderd. Het helmgebruik van deze passagiers is voor het eerst eind 1974 duidelijk gestegen (tabel 2.3.).

3. DISCUSSIE

Het helmgebruik van bromfietzers zoals dat is geteld tijdens de spitsuren in twee grote steden vertoont een sprongsgewijze toename:

- toename van begin naar eind 1971;
- eind 1971 tot en met eind 1972 op gelijke hoogte;
- begin 1973 lichte toename;
- toename van begin naar eind 1973;
- toename van begin naar eind 1974.

Een verklaring hiervan met behulp van seizoensvariatie samenhangend met weersomstandigheden kan niet geheel worden uitgesloten. Het jaar 1972 valt dan wel uit de toon. Bovendien zijn de verschillen in weersomstandigheden voor de gekozen telperioden (mei en november) niet extreem groot. Met de sprongsgewijze toenames in helmgebruik vallen wel steeds gebeurtenissen samen of gaan eraan vooraf die een mogelijke verklaring vormen:

- begin 1971: publiciteit over mogelijke verplichting;
 - begin 1973: aankondiging verplichting;
 - midden 1973: bekendmaking wet en start VVN campagne;
 - midden 1974: bekendmaking ingangsdatum 1 november, publicatie Consumentenbond-ANWB, uitstel ingangsdatum tot 1 februari 1975.
- Verondersteld kan worden dat deze sprongsgewijze toenames in de eerste plaats betekenen dat bromfietzers die in het bezit waren van een helm deze vaker zijn gaan dragen. Daarbij moet er dan wel rekening mee worden gehouden dat ook het aantal bromfietzers dat de telplaatsen passeert varieert.

Terwijl het helmbezit een geleidelijke verandering vertoont, lijkt het gebruik van de helm snel positief te beïnvloeden door bepaalde gebeurtenissen.

Over een eventueel effect van de gezamenlijke publicatie van de Consumentenbond en de ANWB kan het volgende worden gezegd. Het helmgebruik is bij vergelijking van eind 1974 met begin 1974 gestegen. Bovendien meldt ca. 85% van de geënquêteerde bromfietzbezitters eind 1974 bekend te zijn met de gebeurtenissen

rond deze publicatie zonder dat dit hun opvatting over het dragen van een helm in negatieve zin heeft veranderd. Op het dragen van een helm heeft dit dus vrijwel zeker geen negatieve invloed gehad. Ook het helmbezit is in 1974 nog gestegen. Hoe dit er zou hebben uitgezien zonder de genoemde gebeurtenissen is niet te zeggen. Van een sterk negatief effect op de aanschaf van helmen is vrijwel zeker geen sprake.

Tenslotte kan uit de gegevens over helmbezit nog worden opgemaakt dat twee groepen bromfietsbezitters extra aandacht vragen, te weten:

- oudere mannen en met name de gepensioneerden;
- huisvrouwen.

Daaraan kan, gezien de gegevens over helmgebruik, nog worden toegevoegd de groep bromfietspassagiers.

4. CONCLUSIE

Eind 1974 hadden twee op de drie bromfietsbezitters een helm. Ook het gebruik ervan is in de loop van dat jaar sterk gestegen. De nadering van de ingangsdatum van de draagplicht zal daarbij zeker een rol gespeeld hebben. De definitieve ingang van de draagplicht op 1 februari 1975 zal geen ingrijpende wijziging meer te weeg brengen. Bij enkele groepen is het helmbezit of -gebruik relatief nog laag. Dit geldt voor oudere mannelijke bromfietsbezitters, huisvrouwen met een bromfiets en bromfietspassagiers. Het lijkt logisch te veronderstellen dat deze groepen de bromfiets minder frequent nodig hebben en er daaronder velen zullen zijn die het aanschaffen en/of gebruiken van een helm zullen laten afhangen van het moment dat het gebruik van de bromfiets onontbeerlijk is. Hierbij gaat het ondermeer om een niet gering aantal mannelijke bromfietsbezitters: 22% van hen is 50⁺.

Bron en jaar	man	vrouw	totaal
SWOV enquête 1963	86	14	100
SWOV enquête 1968	72	28	100
SWOV enquête 1970	65	35	100
ISEO/VVN enquête voorjaar 1973	58	42	100
ISEO enquête najaar 1973	57	43	100
ISEO enquête voorjaar 1974	56	44	100
ISEO enquête najaar 1974	58	42	100

Tabel 1.1. Percentages bromfietsbezit naar geslacht

MAN	16 t/m 20 j.	21 t/m 24 j.	25 t/m 49 j.	50j.en ouder	totaal
1970	33	11	35	21	100
najaar 1973	43	13	25	20	100
voorjaar 1974	38	11	34	17	100
najaar 1974	45	8	26	22	100
VROUW					
1970	43	14	36	7	100
najaar 1973	31	14	45	9	100
voorjaar 1974	42	15	34	9	100
najaar 1974	42	13	36	8	100

Tabel 1.2. Percentages bromfietsbezit naar geslacht en leeftijdsgroep

Jaar	werk- zaam	scholier/ student	huis- vrouw	gepensi- oneerd	totaal
1970	61	19	16	5	100
voorjaar 1973	55	19	22	4	100
najaar 1973	46	26	21	4	100
voorjaar 1974	52	23	18	5	100
najaar 1974	49	28	17	6	100

Tabel 1.3. Percentages bromfietsbezitters naar bezigheid

MAN	16 t/m 20 j.	21 t/m 24 j.	25 t/m 49 j.	50 j. en ouder	totaal
1968					18
1970	31	36	27	21	28
voorjaar 1973	59	35	33	18	45
najaar 1973	73	47	38	35	54
voorjaar 1974	80	59	57	32	60
najaar 1974	85	72	56	44	67
VROUW					
1968					7
1970	13	13	9	5	11
voorjaar 1973	36	19	40	22	35
najaar 1973	49	14	33	32	35
voorjaar 1974	73	45	38	52	55
najaar 1974	74	67	54	36	62

Tabel 1.4. Percentages helmbezit naar geslacht en leeftijdsgroep

MAN + VROUW	totaal
1968	14
1970	22
voorjaar 1973	41
najaar 1973	45
voorjaar 1974	58
najaar 1974	65

Tabel 1.4. vervolg

MAN	werkzaam			scholier student	gepensi- oneerd
	16 t/m 24 j.	25 t/m 49 j.	50 j.en ouder	16 t/m 24 j.	50 j.en ouder
1970	30-25	27	23	30-35	17
voorjaar 1973					
najaar 1973	62	38	34	74	33
voorjaar 1974	72	58	39	77	23
najaar 1974	81	59	50	86	32
VROUW	werkzaam		scholier student	huisvrouw	
	16 t/m 24 j.	25 j.en ouder	16 t/m 24 j.	16 t/m 24 j.	24 j.en ouder
1970	10-15	15	10-15	10	5
voorjaar 1973					
najaar 1973	30	30	70	10	32
voorjaar 1974	61	44	82	41	38
najaar 1974	71	71	89	47	45

Tabel 1.5. Percentages helmbezit naar geslacht, bezigheid en leeftijdsgroep

	Arnhem				Den Haag				
	binnen		buiten		binnen		buiten		
	m	vr	m	vr	m	vr	m	vr	
1971	voorjaar	212	180	230	113	1105	468	156	67
	najaar	174	63	155	45	891	466	137	53
1972	voorjaar	197	60	151	52	1051	430	156	65
	najaar	219	81	226	57	1202	508	145	77
1973	voorjaar	167	71	189	85	805	340	116	47
	najaar	122	45	91	63	818	289	135	41
1974	voorjaar	175	56	130	78	784	302	101	32
	najaar	31	20	84	28	601	222	79	33

Tabel 2.1a. Aantallen bromfietzers op telpunten in Arnhem en Den Haag

	Arnhem				Den Haag				
	binnen		buiten		binnen		buiten		
	m	vr	m	vr	m	vr	m	vr	
1971	voorjaar	9	7	18	4	6	4	19	3
	najaar	21	8	40	27	12	5	23	9
1972	voorjaar	23	20	41	27	13	7	18	12
	najaar	21	9	40	25	14	8	15	9
1973	voorjaar	23	21	44	31	23	23	39	21
	najaar	55	42	45	48	43	41	54	56
1974	voorjaar	41	48	62	58	38	41	57	66
	najaar	68	70	76	71	53	64	65	64

Tabel 2.1b. Percentages helmgebruik in Arnhem en Den Haag

		Aantal bromfietzers		Helmgebruik (%)	
		MTS	Middelbaar	MTS	Middelbaar
1973	Groningen	39	33	85	76
	Enschede	60	65	88	81
	Den Haag	174	56	66	55
1974	Groningen	91	45	92	78
	Enschede	62	59	87	85
	Den Haag	284	99	69	67

Tabel 2.2. Aantallen scholierenbromfietzers op telpunten en de percentages helmgebruik

		Bromfietspassagiers	Bezettings- graad	Helmgebruik %
1971	voorjaar	240	1.10	1
	najaar	160	1.08	4
1972	voorjaar	215	1.10	2
	najaar	275	1.11	13
1973	voorjaar			
	najaar	169	1.08	7
1974	voorjaar	199	1.09	11
	najaar	135	1.08	20

Tabel 2.3. Aantal bromfietspassagiers, bezettingsgraad en percentages helmgebruik